

SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI JUBILEUSZOWEJ DEDYKOWANEJ PROFESOROWI ANDRZEJOWI RZEPLIŃSKIEMU

Katarzyna Witkowska-Rozpara

Centrum Analiz Kryminologicznych, Katedra
Kryminologii i Polityki Kryminalnej, IPSiR,
Uniwersytet Warszawski
ORCID: 0000-0002-4729-4697
e-mail: kwitkowska-rozpara@uw.edu.pl

Słownik języka polskiego pod redakcją W. Doroszewskiego definiuje „jubileusz” jako „uroczyste obchodzenie jakiejś znaczniejszej rocznicy, np. dwudziestopięcioletnia, czy pięćdziesięcioletnia czyjejś działalności (...)”¹. Z kolei gdy szukamy synonimów do słowa „jubileuszowy” słowniki wyrazów bliskoznacznych podpowiadają takie określenia jak „rocznicowy”, „urodzinowy”, czy „święteczny”². Ujęcie słownikowe eksponuje więc wyjątkowy, odświętny charakter uroczystości będącej jednocześnie jubileuszem. I taki właśnie charakter miała konferencja naukowa, która odbyła się w dniu 16 grudnia 2022 r. na Uniwersytecie Warszawskim – w Sali Senatu UW, w Pałacu Kazimierzowskim. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Centrum Analiz Kryminologicznych UW oraz Katedrę Kryminologii i Polityki Kryminalnej Uniwersytetu Warszawskiego i stanowiło z jednej strony podziękowanie skierowane na ręce Profesora Andrzeja Rzeplińskiego za jego wybitny wkład w rozwój nauki, badań i dydaktyki, z drugiej zaś – było okazją do wspólnego świętowania Jubileuszu pracy uniwersyteckiej Profesora.

Profesor Andrzej Rzepliński jest związany z Uniwersytetem Warszawskim od 1967 r., kiedy to rozpoczął studia na Wydziale Prawa i Administracji. Wkrótce po ukończeniu studiów, bo w roku 1975 r. został zatrudniony w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji. Profesor Rzepliński piastował także stanowisko dziekana tego wydziału, co miało miejsce w latach 2002–2005. Jego związek z IPSiR-rem to także trzydziestoletni okres pracy na stanowisku kierownika Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej na WSN SiR. Dorobek naukowy Profesora Rzeplińskiego, jego niekwestionowane zaangażowanie w trakcie pełnienia funkcji kierowniczych, a także rola, jaką odegrał w sferze publicznej, w szczególności jako prezes Trybunału Konstytucyjnego, czynią go bez wątpienia jednym z najbardziej zasłużonych dla Uniwersytetu Warszawskiego profesorów.

Te właśnie szczególne zasługi Profesora Rzeplińskiego i ważna rola, jaką odgrywa on w życiu społeczności uniwersyteckiej, ale także w sferze społecznej i obywatelskiej, sprawiły, że honorowy patronat nad wydarzeniem objął Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Warszawskiego – prof. dr hab. Alojzy Z. Nowak. Patronami wydarzenia byli również: Stowarzyszenie im. Prof. Zbigniewa Hołdy oraz Rzecznik Praw Obywatelskich.

1 Hasło „Jubileusz” w Słowniku języka polskiego [on-line], <https://sjp.pwn.pl/doroszewski/jubileusz;5436764.html> [dostęp 27.12.2022].

2 Hasło „Synonimy słowa jubileuszowy” w Słowniku Synonim.net [on-line], <https://synonim.net/synonim/jubileuszowy> [dostęp 27.12.2022].

Biorąc pod uwagę wyjątkowy, bo jubileuszowy charakter konferencji przy wyborze tematów wystąpienia organizatorzy wydarzenia kierowali się zainteresowaniami badawczymi Profesora Andrzeja Rzeplińskiego. Uwzględniając powyższe, konferencję zorganizowano w dwóch panelach tematycznych. Panel I – „Prawo konstytucyjne i prawa człowieka” – nawiązywał zarówno do działalności naukowej Jubilata, jak i zawodowej, Profesor Rzepliński przez całe swoje zawodowe życie działał i działa nadal na rzecz przestrzegania standardów konstytucyjnych, praworządności i praw człowieka zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Ta działalność Profesora Rzeplińskiego przyjmowała na przestrzeni lat wiele odsłon – pracy w charakterze eksperta wykonywanej na rzecz Organizacji Narodów Zjednoczonych, Rady Europy czy OBWE, aktywności w Komitecie Helsińskim, a następnie w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, projektów naukowych i badawczych realizowanych w Ośrodku Badań Praw Człowieka (IPSiR), czy też działalności orzeczniczej realizowanej jako sędzia, a następnie prezes Trybunału Konstytucyjnego³. Panel drugi z kolei, zatytułowany „Prawo karne i kryminologia” stanowił w pewnym sensie naturalną odpowiedź na niezwykle bogaty dorobek Profesora Andrzeja Rzeplińskiego w obszarach związanych z kryminologią, prawem i procesem karnym oraz prawem penitencjarnym. Dorobek ten stanowią nie tylko realizowane licznie projekty badawcze, w tym te poświęcone problematyce więźniów dożywotnich, czy w szerszym ujęciu – karze pozbawienia wolności i sądownictwu w Polsce, ale także aktywności legislacyjne (w tym zaangażowanie w przygotowanie projektów ustaw), działalność ekspercka i doradcza, jak również aktywności w obszarze dydaktyki akademickiej, których szczególnym przejawem stało się uruchomienie na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji nowego kierunku studiów – pierwszych w Polsce studiów magisterskich z zakresu kryminologii, których inicjatorem i zarazem wielkim orędownikiem (a także współtwórcą) jest Profesor Andrzej Rzepliński⁴.

Przed częścią merytoryczną Konferencji głos zabrali: Jego Magnificencja Rektor Uniwersytetu Warszawskiego – prof. dr hab. Alojzy Z. Nowak, dr hab. Aneta Gawkowska – dziekan Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji, dr hab. Tomasz Kaźmierczak – dyrektor Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji oraz – w imieniu organizatorów – dr Katarzyna Witkowska-Rozpara, kierownik Centrum Analiz Kryminologicznych UW. Zabierając głos, przedstawiciele władz uczelni, na czele z JM Rektorem, podkreślali niezwykle rozległą aktywność badawczą, naukową i społeczną Profesora Rzeplińskiego, jak również eksponowali zaangażowanie Jubilata w działalność Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji oraz Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, podkreślając liczne zasługi Profesora Rzeplińskiego na polu naukowym, dydaktycznym, ale także – co nie mniej ważne – organizacyjnym, tak w roli dziekana WSNSiR, kierownika Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej, kierownika Ośrodka Badań Praw Człowieka, czy też przewodniczącego Rady Programowej utworzonego niedawno w IPSiR z inicjatywy Profesora Rzeplińskiego Centrum Badań Zbrodni Międzynarodowych.

W dalszej części konferencji głos zabrali goście zaproszeni do wygłoszenia wystąpień nawiązujących merytorycznie do zainteresowań naukowych Jubilata.

W Panelu I, zatytułowanym „Prawo konstytucyjne i prawa człowieka”, referaty wygłosili wybitni przedstawiciele obu wskazanych dziedzin: dr hab. Mirosław Wyrzykowski, prof. UW (wystąpienie pt. *Państwo konstytucyjnie upadłe?*), prof. dr hab. Stanisław Biernat (wystąpienie pt. *Polskie „państwo prawne” i unijne „rule of law”*), Maria Ejchart Dubois, prezeska Stowarzyszenia im. Prof. Zbigniewa Hołdy (wystąpienie pt. *Rola organizacji obywatelskich w obronie praworządności*) oraz prof. dr hab. Marek Safjan (wystąpienie pt. *Być sędzią...*). Zaprezentowane referaty podejmowały problemy niezwykle ważne i aktualne, zwracając uwagę na takie kwestie, jak rola i znaczenie standardów demokratycznego państwa prawa, oceniając zmiany, których doświadczyła w tym obszarze Polska, eksponowały aktywność organizacji pozarządowych w kontekście ochrony i obrony tych standardów, podkreślały wagę oraz znaczenie niezawisłości i niezależności sędziowskiej, ale także wyzwania, przed którymi stają współcześni sędziowie, w tym sędziowie konstytucyjni, jako sędziowie obywatelscy, których aktywność i odpowiedzialność (w tym etyczna) nie kończą się w mo-

3 Szerzej zob. B. Błońska, Ł. Chojniak, B. Gruszczyńska, A. Kosyło, K. Witkowska-Rozpara, D. Woźniakowska-Fajst (red. nauk), *O wolność i prawo. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Rzeplińskiemu*, Warszawa 2022, s. 14–16.

4 Ibidem, s. 13–14, 16.

mencie opuszczenia sali sądowej i trwają nadal, zwłaszcza w debacie publicznej i codziennym kontakcie z obywatelami, czego dowodzi przez całe swoje życie zawodowe Profesor Andrzej Rzepliński. Na kwestie te zwrócono także uwagę w drugim Panelu konferencyjnym, zwłaszcza w kontekście sędziów karnych, o czym mówił w wystąpieniu otwierającym tę sesję sędzia Igor Tuleja, prezentując referat pt. *Umiem być ciszą. Czy sędziowie czytają wiersze Rafała Wojaczka?* Oprócz przywołanego wystąpienia w tej części konferencji głos zabrali: prof. dr hab. Włodzimierz Wróbel (wystąpienie pt. *Polskie prawo karne 2022 między autorytaryzmem i demokratycznym państwem prawa*), dr Teodor Bulenda (wystąpienie pt. *Kształtowanie uwięzionego człowieka w świetle przeprowadzonych wizytacji w zakładach karnych z Jubilatem Andrzejem Rzeplińskim*) oraz dr Maria Niełacznna (wystąpienie pt. *Klinika 42 – szkoła kryminologii i odwagi Profesora Andrzeja Rzeplińskiego*). Zaprezentowane wystąpienia poruszały niezwykle ważne i aktualne problemy badawcze, eksponując wyzwania, przed którymi staje współczesne prawo karne, zwłaszcza w kontekście takich zjawisk jak polityzacja przestępczości, instrumentalizacja prawa karnego, czy szerzej rzecz ujmując – populizm penalny. Przedstawione referaty nawiązywały także do zaangażowania Profesora Andrzeja Rzeplińskiego w prowadzone przez niego w zasadzie od lat 70. XX w. pogłębione studia nad karą pozbawienia wolności i systemem więziennictwa, które zaowocowały licznymi inicjatywami w zakresie kształtowania i reformowania polskiego systemu penitencjarnego, ale także (a może przede wszystkim) gwarancji i ochrony praw osób pozbawionych wolności.

Zaprezentowane w obu panelach wystąpienia wywołały żywe reakcje zgromadzonej w Sali Senatu publiczności. Podkreślenia wymaga fakt, że wśród prelegentów nie zabrakło także uczniów Profesora Andrzeja Rzeplińskiego, co dowodzi jedynie, jak bardzo aktywność naukowa i dorobek Jubilata wywarły niekwestionowany wpływ na naukę prawa karnego i kryminologii, jak również kształtowały rozwój prawa konstytucyjnego oraz praw człowieka.

Konferencja objęła także dwa niezwykle uroczyste akcenty, które zasługują na szczególne uwzględnienie.

Pierwszym były laudacje przygotowane i wygłoszone przez prof. dr hab. Ewę Łętowską, które stanowiły wyraz głębokiego uznania dla dorobku naukowego, dydaktycznego i badawczego Profesora Rzeplińskiego, ale także podkreślały ogromną rolę, jaką Profesor Rzepliński wywarł w sferze publicznej, trafnie konkludując, iż Jubilat jest nie tylko jednym z najbardziej zasłużonych dla Uniwersytetu Warszawskiego profesorów, jest także Człowiekiem, który mimo pełnionych przez lata wielu absorbujących funkcji czy to naukowych, czy publicznych zawsze był otwarty i wrażliwy na potrzeby innych ludzi, znajdując dla nich czas, dobre słowo, radę, ale i konkretne wsparcie – także w czasach, w których sam Jubilat musiał stawiać czoło wielu przeciwnościom i przeszkodom. Po wystąpieniu prof. Łętowskiej gratulacje na ręce Jubilata przekazała dziekan Wydziału Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji – dr hab. Aneta Gawkowska, która w swoim przemówieniu podkreślała ogromną rolę Jubilata w kształtowaniu tożsamości wydziału, nie tylko jako dziekana WSNSiR, ale także jako profesora uniwersyteckiego, któremu zawsze bliskie były sprawy uczelniane, w tym także sprawy społeczności studenckiej, o czym świadczy zaangażowanie Profesora Rzeplińskiego nie tylko w realizowaną na wydziale dydaktykę, ale także w prowadzone liczne projekty badawcze, do których Profesor Rzepliński chętnie angażował studentów, otwierając przed nimi możliwości rozwoju i kształtowania w ten sposób także własnej tożsamości naukowej i badawczej. Następnie głos zabrał dyrektor Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji – dr hab. Tomasz Kaźmierczak, który, dziękując Jubilatowi za lata jego działalności w IPSiR-ze, podkreślał nieustanną gotowość Profesora Andrzeja Rzeplińskiego do stawiania sobie kolejnych, nierzadko trudnych wyzwań na polu naukowym i badawczym, stanowiących odpowiedź na wyzwania współczesności. Jak podkreślał dr hab. T. Kaźmierczak, jest to cecha, która charakteryzuje nie tylko znakomitych badaczy, ale także, a może przede wszystkich ludzi o głębokiej wrażliwości na problemy i zmiany społeczne, które nieustannie nam towarzyszą. Po wystąpieniu dyrektora Instytutu Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji, głos zabrał prof. dr hab. Marek Zubik, wiceprezes Polskiego Towarzystwa Prawa Konstytucyjnego, który w imieniu PTPK wręczył Profesorowi Andrzejowi Rzeplińskiemu pamiątkowy medal jako wyraz uznania szczególnych zasług Jubilata w obszarze prawa konstytucyjnego, podkreślając troskę i głębokie zaangażowanie Profesora Rzeplińskiego w ochronę standardów konstytucyjnych w demokratycznym państwie prawa, zwłaszcza w czasach trudnych dla poszanowania tych

standardów. Następnie głos zabrała zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich – dr Hanna Machińska, która zwróciła szczególną uwagę na ogromną pracę, jaką wykonał w obszarze ochrony praw człowieka, w tym osób pozbawionych wolności oraz budowy społeczeństwa obywatelskiego Profesor Andrzej Rzepliński. Na ogromne zaangażowanie Jubilata w obronę praw człowieka, standardów demokratycznych i praworządności zwróciła także uwagę Danuta Przywara – wieloletnia prezeska Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, obecnie zaś przewodnicząca Rady Programowej HFPCz, która w swoim wystąpieniu podkreślała niezwykle wręcz aktywność doradczo-ekspercką Profesora Rzeplińskiego, realizowaną przez niego w Fundacji, także pod postacią wizytacji realizowanych w jednostkach penitencjarnych, ale również w innych instytucjach izolacyjnych.

Po przekazaniu wszystkich gratulacji i życzeń płynących dla Jubilata, nastąpiło uroczyste wręczenie Księgi Jubileuszowej zatytułowanej „O wolność i prawo”, wydanej nakładem Wydawnictwa Wolters Kluwer Polska, pod redakcją naukową Barbary Błońskiej, Łukasza Chojniaka, Beaty Gruszczyńskiej, Andrija Kosyło, Katarzyny Witkowskiej-Rozpara oraz Dagmary Woźniakowskiej-Fajst. Księga ta stanowi wyraz uznania dla działalności naukowej, badawczej i zawodowej Profesora Andrzeja Rzeplińskiego, a złożone w niej artykuły nawiązują merytorycznie zarówno do aktywności uniwersyteckiej Profesora, jak i do jego aktywności zawodowej jako sędziego i prezesa Trybunału Konstytucyjnego. Tytuł publikacji „O wolność i prawo” nieprzypadkowo wskazuje na dwie wartości, które Profesor Andrzej Rzepliński ceni w sposób szczególnie, a które to wartości łączą się, pokazując, że najlepszą gwarancją poszanowania prawdziwej wolności jednostki są rządy oparte na stabilnym, dobrym i mądrym prawie, o które zawsze zabiegał i nadal zabiega Jubilat.

Na wartości te wskazał w swoim wystąpieniu także sam Profesor Andrzej Rzepliński, który w przemówieniu skierowanym do uczestników konferencji, zwrócił uwagę na potrzebę silnej ochrony praw i wolności człowieka, która w obliczu współczesnych wyzwań aktualizuje się jeszcze bardziej. Profesor Rzepliński skierował uwagę słuchaczy na wyzwania, jakie w obszarze ochrony praw człowieka i praworządności stawia na bezprecedensową wręcz skalę tocząca się obecnie na terytorium Ukrainy wojna. W swoim wystąpieniu Jubilat podkreślał skalę i wagę pogwałcenia tych praw i wolności, wskazując jednocześnie, iż pociągnięcie do odpowiedzialności osób winnych tych naruszeń będzie przedsięwzięciem niezwykle trudnym, ale także swoistym testem wrażliwości i odpowiedzialności dla całej społeczności międzynarodowej. Jak konstatawał Jubilat, jest to wyzwanie, któremu świat musi sprostać – nie jest bowiem możliwa do zaakceptowania sytuacja, w której pozostajemy bierni wobec dramatu, który dotyka obecnie naród ukraiński. Jak podkreślił na zakończenie swojego wystąpienia, powołane w ostatnim czasie na WSNiR z jego inicjatywy Centrum Badania Zbrodni Międzynarodowych ma być interdyscyplinarną jednostką badawczą, otwartą na współpracę z innymi ośrodkami naukowymi, organizacjami pozarządowymi, czy organami wymiaru sprawiedliwości, która będzie realizować badania naukowe dotyczące zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości, zbrodni ludobójstwa i zbrodni agresji, koncentrując swoją uwagę na konsekwencjach rosyjskiej agresji przeciwko Ukrainie, w tym badaniu społecznych kosztów wojny i pomocy niesionej ofiarom popełnianych na terenie Ukrainy zbrodni wojennych. Konstatając, Profesor Andrzej Rzepliński wyraził nadzieję, że podjęte przez niego działania przyczynią się do dalszego wzmocnienia ochrony praw i wolności człowieka oraz praworządności, zwłaszcza wtedy gdy wartości te są bezprawnie naruszane i w sposób szczególnie potrzebują ochrony i reakcji ze strony społeczności międzynarodowej.

Głosy uznania dla przedstawionej przez Profesora Andrzeja Rzeplińskiego inicjatywy, jak również wyrazy wdzięczności za jego dotychczasowy wkład w rozwój nauki, badań i dydaktyki oraz życzenia dalszej pomyślności przekazywane były na ręce Szanownego Jubilata także podczas ostatniej, nieco już mniej oficjalnej części konferencji, którą stanowił uroczysty bankiet. Ten miły akcent wieńczący spotkanie Jubileuszowe otworzył toast na cześć Jubilata, który wygłosiła prof. UW dr hab. Beata Gruszczyńska, przewodnicząca Rady Programowej Centrum Analiz Kryminologicznych, ale także wieloletnia pracownica naukowa Katedry Kryminologii i Polityki Kryminalnej UW, dziękując Profesorowi Andrzejowi Rzeplińskiemu za jego dotychczasowe osiągnięcia na polu naukowym, badawczym, dydaktycznym i społecznym oraz życząc Profesorowi oraz Rodzinie Jubilata zdrowia i pomyślności na dalsze lata. Do życzeń tych przyłączyli się także pozostali uczestnicy konferencji, wnosząc wspólnie i radośnie toast za pomyślność Jubilata.